

РЕЦЕНЗІЇ

ISSN 1682-5268 (on-line); ISSN 1608-0599 (print)
Shidnij svit, 2018, No. 3, pp. 126–127

**BOOK REVIEW: O. SEREDA. OTTOMAN-UKRAINIAN STEPPE BORDERLAND
IN OTTOMAN-TURKISH SOURCES OF THE 18 CENTURY. –
ODESSA: ASTROPRINT, 2015. – 312 p.**

O. A. Bachynska
DSc (History), Professor
Odessa I. I. Mechnikov National University
2, Dvoryanska Str., Odessa, 65082, Ukraine
Olena_an@ukr.net

In the monograph of O. Sereda, for the first time in historiography, translations of Ottoman-Turkish documents that reveal important issues of common Ukrainian-Turkish history are proposed. The author shared the analysis of the documents into three important blocks: “Ochakiv Vilayet in the Crimean-Ottoman Space”, “Ukrainian-Cossack Black Sea Region for Ottoman rule”, “Khanska Ukraine” or “Mukataa Tombasar” (end of 17–18 century). The text of the scientific publication addresses the issues of administrative management of Ukrainian territories under the Ottoman rule, in particular the role in the economic life of the Odessa-Khodzhibay region, the question of financing of the Swedish King Charles XII and the Ukrainian hetman Ivan Mazepa by the Ottoman government in Bender in 1709, were discovered for the first time. The formation of a specific historical and geographical region “Khanska Ukraine” is described.

Keywords: Cossacks, Hetman I. Mazepa, Khanska Ukraine, Khodzybey, Ottoman-Turkish sources, steppe borderland

О. А. Бачинська

**РЕЦЕНЗІЯ НА: СЕРЕДА О. ОСМАНСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СТЕПОВЕ
ПОРУБІЖЖЯ В ОСМАНСЬКО-ТУРЕЦЬКИХ ДЖЕРЕЛАХ XVIII ст. –
ОДЕСА: АСТРОПРИНТ, 2015. – 312 с.**

Історія українських земель за часів османського панування та взаємини української козацької еліти XVIII ст. з державою Османів та Кримським ханством на сьогодні мають фрагментарне висвітлення. Причиною такої ситуації передусім є обмаль вітчизняних джерел та недоступність документів османського походження. Наявність у монографії Олександра Середи архівних османсько-турецьких документів з архівосховищ Туреччини, Болгарії та Польщі значно розширює наші уявлення про історичний процес на степовому українському порубіжжі. Необхідність досліджень у цьому напрямку на сучасному етапі полягає у вивченні досвіду в регулюванні національних та соціальних процесів обох держав як усередині, так і ззовні. Все вищезазначене актуалізує дослідження Олександра Середи зі спільних питань османсько-української історії.

Немає необхідності зупинятися на усіх досягненнях монографічної роботи О. Середи, що являє собою значний внесок у дослідження української, турецької і, безперечно, європейської історії. Підкреслимо лише найголовніше.

Монографія О. Середи аналізує запропоновані документи трьома блоками, що розкривають важливі питання історії степового порубіжжя османсько-українських

© 2018 O. Bachynska; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

територій. Перший блок питань характеризує “Очаківський вілайет у кримсько-османському просторі”. Автор виявляє складну адміністративно-фіскальну систему управління на територіях пониззя Дніпра – Південного Бугу – Дністра – Дунаю, функції османських чиновників та ієрархію підпорядкування в зазначених землях між Кримським ханством та Османською державою. Слід наголосити, що публікація документів з цієї проблематики дає нові аргументи в дискусіях сучасної історичної науки щодо визначення віку та значення міста Одеси – Ходжибея в період ранньонового часу. Зокрема, у документах № 20–23 (с. 239–245) йдеться про голову адміністрації Хаджибея Хафиза Ельхаджа Мехмеда, який опікувався розбудовою порту і відправкою хліба.

Другий блок питань, якому присвячена найбільша кількість запропонованих документів, – “Українське-козацьке Причорномор’я за османського панування”. Привертає увагу запропонована автором ідентифікація козаків в османсько-турецьких джерелах, а саме чотири назви для різних груп українського козацтва – “Саракмиш”, “Поткалі”, “Барабаш”, “Кардаш”. Виявлення та інтерпретація О. Середою таких назв є, безперечно, вагомим внеском в українську історіографію. Однак найбільш цінними є для нас документи про перебування та життєзабезпечення з боку османської влади шведського короля Карла XII, гетьмана І. Мазепи, кошового отамана К. Гордієнка в Бендерах після Полтавської битви 1709 р. Як зазначає сам автор монографії, “Запропоновані до уваги документи є малою частиною османських джерел, пов’язаних зі славетною постаттю гетьмана Мазепи. Можна бути впевненим, що подальша евристика в османських архівних збірках надасть ще не одну можливість повернутися до означеного” (с. 65).

Третій блок питань, окреслених у монографії, пов’язаний з існуванням історико-географічної області “Ханська Україна”, чи “Мукатаа Томбасар” (кінець XVII–XVIII ст.). Звернення до формування цього малодослідженого регіону не випадкове, адже досить часто він вважався майже легендарним. О. Середи вдалося з’ясувати та обґрунтувати значення такого дискусійного терміна в українській історіографії, як “Ханська Україна”, роль цієї території в управлінні османськими і кримськими територіями, визначити її керівників та населення регіону. Документи, запропоновані до уваги, дають змогу вважати, що “Ханська Україна” створена на етнічно-релігійній основі з виразною християнською домінантою, особливо “від початку зберігаючи козацький звичайний спосіб управління над християнським населенням”. Автор пише: “Якщо припустити, що створення Ханської України мотивовано специфічним етнічним складом населення в регіоні, то подальше його функціонування говорить про пріоритет політичного й економічного використання регіону як кримським, так і османським урядами. Контроль над стратегічно важливими торговельно-транспортними вузлами відбувався через довірених каймакам-намісників Дубасарського гетьмана-войводи” (с. 117).

У монографії запропоновано вперше виявлений 31 османсько-турецький документ з транслітерацією на сучасну турецьку мову та перекладом на українську мову. Безперечно, це є наслідком значної багаторічної наукової роботи у взаємодії з турецькими науковцями, що позначилось на якісному, адекватному перекладі османсько-турецьких текстів, виваженій структурі книги, рівні осмислення теми й узагальненнях.

Монографія О. Середи є важливим внеском в історіографію вивчення складних історичних процесів на османсько-українському степовому порубіжжі, цінним інформативним дослідженням з новими документальними матеріалами та прикладом корисного для обох сторін українсько-турецького співробітництва.